

УДК 1:37.01

ЛУГОВА Марія – магістр психологічних наук, аспірантка кафедри філософії, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2, вул. Валентинівська, м. Харків, індекс 61168, (sofine.manager1@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2687-9239>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.7>

Бібліографічний опис статті: Лугова, М., (2022). Євроінтеграція як ресурс для українського дитинства в контексті освітніх перетворень. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, Спецвипуск, 97–114, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.7>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК РЕСУРС ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ДИТИНСТВА В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Анотація. **Метою** статті є дослідження євроінтеграції як ресурсу та можливості для покращення сьогодення українського дитинства в контексті освітніх перетворень. **Методологічними** засадами дослідження стали аналіз, синтез, порівняння та моделювання. **Наукова новизна.** Високі стандарти освіти та контроль за їх дотриманням, фінансування освітніх послуг, підвищення кваліфікації працівників, орієнтація на дитину та її самостійний розвиток – синоніми до поняття «європейська освіта», отже, й нові можливості для українських школярів в ракурсі євроінтеграції. **Висновки.** Модернізація освітньої системи, її вдосконалення розпочалися ще з початку становлення України як незалежної держави. Сучасні світові тенденції аналізувались фахівцями та використовувались для покращення української освіти. Досліджуючи питання євроінтеграції як ресурсу для українського дитинства в контексті освітніх перетворень, ми проаналізували освітню систему як багатокомпонентне явище, що складається з деяких елементів, таких як досконалість освітніх програм, якість

педагогічних працівників, способи управління навчальними закладами, а також рівень знань випускників шкіл. Виявлено актуальні аспекти європейських педагогічних концепцій та підходів, які важливо впровадити в українську освітню систему. Суттєвим кроком на шляху до європеїзації української освіти є концепція Нової української школи (НУШ). НУШ як концепція відрізняється практичною орієнтованістю на освітній процес та висуває на перше місце індивідуальні особливості дитини, що є напроцуд важливим для виховання та формування особистості. Успіх реалізації будь-яких інноваційних освітніх концепцій перш за все залежить від готовності вчителів до їх реалізації, від педагогічної майстерності, гнучкості та орієнтації на успіх кожної дитини. Тільки в таких умовах суспільство й батьки можуть бути впевнені в якості освітніх послуг, що надаються.

Ключові слова: школа, середня освіта, індивідуальність, НУШ, самостійність, ситуація успіху, оцінювання.

LUHOVA Mariia – Master of Psychology, Graduate Student of Philosophy, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, 2, str. Valentynivska, Kharkiv, postal code 61168, (sofine.manager1@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2687-9239>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.7>

To cite this article: Luhova, M., (2022). Yevrointehratsiya yak resurs dlya ukrayins'koho dytynstva, v konteksti osvitynikh peretvoren'. [European integration as a resource for ukrainian childhood in the context of educational transformations]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya "Filosofia" – Human Studies. Series of "Philosophy": a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, Special issue, 97–114, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.7>

EUROPEAN INTEGRATION AS A RESOURCE FOR UKRAINIAN CHILDHOOD IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL TRANSFORMATIONS

Summary. *The purpose of the article is to study European integration as a resource, as an opportunity to improve the present Ukrainian childhood, in the context of educational transformations.*

The **methodological basis** of the research was analysis, synthesis, comparison and modeling. **Scientific novelty.** High standards of education and monitoring of their compliance, financing of educational services, improvement of the qualifications of employees, orientation towards the child and its independent development are synonymous with the concept of European education, and therefore new opportunities for Ukrainian schoolchildren. **Conclusions.** The modernization of the educational system and its improvement began at the beginning of the formation of Ukraine as an independent state. Modern world trends were analyzed by specialists and used to improve Ukrainian education. Investigating the issue of European integration as a resource for Ukrainian childhood in the context of educational transformations, the educational system was analyzed as a multi-component phenomenon that consists of some elements, namely: the excellence of educational programs, the quality of teaching staff, methods of managing educational institutions, as well as the level of knowledge of school graduates. Relevant aspects of European pedagogical concepts and approaches were identified, which are important to implement in the Ukrainian educational system. An important step on the way to the Europeanization of Ukrainian education is the concept of the New Ukrainian School (NUS). NUS, as a concept, are distinguished by its practical orientation to the educational process and put the individual characteristics of the child first, which is surprisingly important for upbringing and personality formation. The success of the implementation of any innovative educational concepts primarily depends on the readiness of teachers for their implementation, on pedagogical skills, flexibility and orientation to the success of each child. Only in such conditions can society and parents be sure of the educational services provided.

Key words: school, secondary education, individuality, NUS, self-determination, situation of success, assessment.

Постановка проблеми. 23 червня 2022 року Україні був наданий статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, чим було підтверджено орієнтацію українського народу на Європейське товариство. Цей шлях включає різні аспекти суспільного життя, зокрема політичні, економічні, соціальні, а також освітні. Україна продемонструвала, що європейські цінності

є домінуючими, ще у 2014 році. Сьогодні рух у конкретному, актуальному, перспективному напрямі розпочато знову.

24 лютого 2022 року на території України почалась повномасштабна війна, яку розпочала російська федерація. У цій війні українці показали, що готові захищати свої землі, свій народ та безпеку всієї Європи, а європейські сусіди приймали наших співвітчизників та надавали їм прихисток на своїх територіях. Саме такий важкий, але важливий досвід отримує Україна зараз, переконуючи весь світ у тому, що вона сильна, демократична та незалежна держава, яка є частиною Європейської спільноти.

Незважаючи на військове становище у країні, соціальна, політична, економічна та інші сфери працюють на максимум. Виплачуються пенсії, допомоги, зарплати, видаються документи, виробляються товари, реалізуються функції соціального захисту, працює медична сфера, дотримуються закон та порядок, а також надаються освітні послуги по всій країні. Зокрема, дистанційно працюють навіть ті школи та виші, будівлі яких було зруйновано ворожими ракетами. Досвід дистанційної роботи Україна отримала під час пандемії Covid-19. Небезпека від скупчення людей та вимоги до самоізоляції зумовили стрімкий розвиток онлайн-освіти. Сьогодні, коли частина українських територій перебувають під обстрілами та в тимчасовій окупації, цифрова освіта знову вийшла на передній план. Велика кількість технологій, програмного забезпечення для можливості безперервного навчання в Україну прийшли саме з Європи.

Модернізація освітньої системи, її вдосконалення почались іще з початку становлення України як незалежної держави. Сучасні світові тенденції аналізувались фахівцями та використовувались для покращення української освіти. Важливим серед таких освітніх реформ було впровадження Болонської системи вищої освіти, а також розроблення програми Нової української школи (НУШ) для загальноосвітніх навчальних закладів. Ці реформи є яскравим прикладом запровадження європейських освітніх стандартів в Україні. Окрім НУШ як освітньої програми в приватних школах часто використовують інші європейські освітні підходи, ефективність яких було підтверджено досвідом закордонних колег протягом багатьох років, наприклад, принципи концепції Монтесорі або Вальдорфської педагогіки.

Останніми роками в Україні система базової середньої освіти стрімко розвивається під впливом європейського досвіду, тому дослідження впливу євроінтеграції на українських школярів в контексті освітніх перетворень є дуже важливим та актуальним питанням.

Метою статті є дослідження євроінтеграції як ресурсу та можливості для покращення сьогодення українського дитинства в контексті освітніх перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В роботах науковців різних сфер проаналізовані багатопланові аспекти питання євроінтеграції та освітньої системи в Україні. Зокрема до таких питань звертались такі автори, як О.І. Локшина, аналізуючи тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу; М.І. Тадеєва, яка досліджувала досвід реформування шкільної іншомовної освіти в Україні в рамках рекомендацій освітніх та мовних інститутів Ради Європи. Проблема загальної середньої освіти України в контексті освіти країн Європи (тривалість і структура) також вивчалась такими дослідниками, як В.Г. Кремень, О.І. Ляшенко, О.І. Локшина.

Важливо зазначити, що питання місця України в Європейській спільноті обговорюється вже протягом декількох років фахівцями різних галузей. Так, у колективній монографії «Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи» було зазначено, що Україна як важливе геополітичне утворення на європейському континенті є невід'ємною складовою частиною нової системи європейських і глобальних зв'язків та відносин, що сформувалась на зламі тисячоліть. Істотними чинниками зростання міжнародного значення України є її надзвичайно сприятливе положення – у самому центрі Європи на стику православної, західної та ісламської цивілізацій. Завдяки цьому наша держава є повноправним учасником широкої взаємодії культур і цивілізацій у сучасному світі. Вхідження України в цивілізоване світове співтовариство неможливе без структурної реформи національної системи вищої освіти, спрямованої на збереження мобільності, сприяння працевлаштуванню випускників на внутрішньому та зовнішньому ринках праці в умовах високої конкуренції. Автори монографії досліджують вплив орієнтації на Європу на освітній процес вищої

школи та вказують на те, що сучасне суспільство, яке пристосовується до проблем глобалізації, потребує чітких відповідей на чимало запитань і повною мірою розраховує на інноваційні наукові розробки. Вони ж залежать від активного запровадження у навчально-виховний процес вищої школи науково-технічних досягнень, новітніх технологій навчання, заснованих на нових методологічних засадах інтеграційного характеру (Інтеграція в європейській освітній простір, 2011, с. 6).

Досліджуючи питання управління освітою в Україні як один із механізмів реалізації євроінтеграційних прагнень, П.В. Ворона доходить такого висновку:

Розглядаючи структурні елементи багатокомпонентної системи якості освіти, можемо виокремити головні з них, такі як якість педагогічного персоналу, якість освітніх програм, якість знань випускників шкіл та студентів, якість управління навчальними закладами. Зокрема, під якістю педагогічного персоналу автор розуміє наявність відповідного соціального статусу, достатність фінансування, уміння управляти людськими ресурсами, високий науково-методичний фаховий рівень викладацького складу, забезпечення для викладачів безперервного процесу фахової перепідготовки (зокрема, за кордоном у провідних вишах) та належних умов для наукової діяльності (Ворона, 2016, с. 152).

В роботі «Реформування вищої освіти в Україні в контексті реалізації євроінтеграційного напрямку» автор вказувала на те, що в сучасних умовах євроінтеграції постає питання реформування освіти в українській державі, що передбачає введення європейських норм та стереотипів в освіті та технічному напрямі, збільшення своїх цивілізованих і науково-промислових досягнень у країнах ЄС. Слід зазначити, що в Україні існує потреба реформування освітньої програми та впровадження реформ щодо її покращення та підведення до європейського рівня, а це можна розглядати як найбільш значне соціокультурне завдання. Зазначене завдання обумовлюється процесами глобалізації та потребами розвитку позитивних обставин задля особистого формування суспільства, його соціалізації і самореалізації в цьому напрямі (Каретна, 2016, с. 164).

Цікавою є стаття «Європейська інтеграція як чинник реформування змісту шкільної освіти у Франції». Дослідник вказує на

соціально-культурні зміни на теренах континентальної Європи, посилення міграції та демографічні катаклізми, які приводять до необхідності пошуку нових шляхів у розбудові одного з найважливіших секторів європейського освітнього простору – обов'язкової освіти.

Франція переконливо демонструє політичну рішучість у розв'язанні складних проблем шкільної освіти. Міністерство освіти Франції гарантує забезпечення реалізації програми підтримки учнів, що мають проблеми в навчанні. Задля цього створюються 1 000 додаткових посад вчителів і 3 000 асистентів вчителів. Фінансове зобов'язання в підтримці освіти, звичайно, є життєво необхідним. Статистика показує, що всі країни, свідомі щодо важливості освіти для економічного та соціального добробуту, виділяють на освіту значну частину їхнього НВП, щоб передусім зменшити соціальну нерівність і сприяти соціальному партнерству, усунути негативні вияви соціального детермінізму. Базовим завданням реформи в галузі загальної середньої освіти у Франції визначено орієнтацію освіти на духовне зближення європейських народів. Модернізація навчальних програм покликана формувати в учнів європейську свідомість. Зокрема, основне завдання курсу «Громадянська освіта» полягає в тому, щоб виховувати учнів водночас як громадян Французької республіки, громадян Європи і громадян усієї планети. Саме тому однією із засадних тем громадянської освіти визначено фундаментальні загальнолюдські цінності, які спираються на права людини (Папіжук, 2007, с. 144).

Отже, дослідження названих та інших фахівців вказують на важливість дослідження питання реформування середньої освіти в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.

Основний матеріал. Як було зазначено, досліджуючи освітню систему в Україні загалом, маємо розглянути окремі елементи багатокomпонентної освітньої ланки, такі як досконалість освітніх програм, якість педагогічних працівників, способи управління навчальними закладами, а також рівень знань випускників шкіл. Варто проаналізувати кожен з них в Україні та порівняти з європейськими практиками.

У працях учених України були актуалізовані різні аспекти проблеми євроінтеграції. Досліджуючи досконалість освітніх

програм, звернемось до основної реформи освітньої системи в Україні – впровадження концепції Нової української школи (НУШ), яка є важливим кроком на шляху до європеїзації української освіти.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, але й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. Ключовими компетенціями тут є вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (за відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки й технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність. Спільними для всіх компетентностей є так звані наскрізні вміння, такі як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми (Нова українська школа, 2022).

Дуже корисною виявилася співпраця з польськими колегами в рамках українсько-польського проекту «Нова українська школа», фінансованого польським урядом (Нова українська школа: основи Стандарту освіти, 2016, с. 4) Це підкреслює тісний зв'язок України та Польщі як європейського представника. Цей зв'язок допомагає Україні як у мирний час, так і в часи війни.

НУШ як концепція відрізняється практичною орієнтованістю на освітній процес та висуває на перше місце індивідуальні особливості дитини, що є дуже важливим для виховання та формування особистості. Однак успішна реалізація проекту потребує докорінного реформування освітньої системи, починаючи з її працівників.

Радянська та пострадянська освіта базувалась на вихованні авторитетом та системі змагань. Успішні діти були взірцем, вчителі використовували їх як гарний приклад для наслідування іншими учнями. Деякі освітяни використовують цю методику як успішну і сьогодні, але це суперечить цінностям НУШ. Порівняння дітей між собою обов'язково тягне за появою лідерів та аутсайдерів, а це в майбутньому може позначитися на самооцінці дитини, нівелювати її ситуацію успіху. Концепція НУШ акцентує увагу на тому, що кожна дитина має шанс бути талановитою, розумною, має ресурс для успіху, який активується через ігрову діяльність. Сучасний вчитель вказує саме на успіхи дитини, а не на її невдачі, використовуючи замість червоної ручки для підкреслення помилок зелену для вказування на те, що є правильним. Домашнє завдання в початковій школі не є обов'язковим, вдома дитина може завершити те, що не встигла зробити в школі, але пріоритет віддається активним іграм та проведенню часу за вільним вибором дитини. Такі тенденції протягом багатьох років використовують педагоги в європейських школах.

Досліджуючи практичний європейський освітній досвід, розглянемо декілька передових країн. Наприклад, у Голландії живуть найщасливіші діти, про що свідчать звіти ООН (Освіторія Медіа, 2022).

Тут дитина може навчатися в будь-якій школі, яку виберуть її батьки. Для школи нічого не потрібно купувати, все надає навчальний заклад, окрім щоденних ланчів, які діти традиційно беруть із собою з дому. У початковій школі, з 4 до 12 років, немає домашніх завдань, оскільки в цьому віці дитині важливіше гратися, а не «гаяти час» на уроки. Позиція вчителя щодо учня – друг. Дитина може робити те, що вважає за потрібне: пересуватись у просторі під час занять, брати те, що хоче, адже учень краще знає, що йому потрібно в цей момент. Тут ми бачимо прояв сучасних педагогічних концепцій, які наголошують на самостійності дитини та її вільному виборі навчальних матеріалів і занять.

Продовжуючи аналізувати міжнародний освітній досвід, ми виявили, що у Німеччині є цікавий підхід до відвідування занять. За прогули уроків без поважних причин батьки платять

штрафи у розмірі до 2 тисяч євро. До 3 класу всі заняття веде один учитель, а навантаження на тиждень становить від 20 до 29 уроків. У деяких школах оцінки до 3 класу не ставлять, а пізніше вони виставляються лише за контрольні роботи чи екзамени. У початковій школі наприкінці кожного року батьки отримують документ про успішність дитини, де зазначені сильні та слабкі сторони цієї дитини, особливості її поведінки, а після закінчення початкової школи батьки отримують сертифікат, у якому зазначені рекомендації щодо подальшого навчання та вибору предметів для їхньої дитини. Ці характерні риси можна також зустріти в концепції НУШ. Середня школа в Німеччині представлена у 3 напрямках, а складність та програма навчання залежать від особливостей дитини, результатів, які були показані дитиною у початковій школі. За результатами рекомендацій вчителя початкових класів визначають одну з трьох типів шкіл для продовження навчання дитини та вивчення загальних чи вузько спрямованих дисциплін. У четвертому класі німецькі діти отримують права на керування велосипедом: вони складають теоретичну частину, яка містить тестові запитання, й практичну частину, де діти зможуть показати практично навички поведінки велосипедиста на дорозі. Це своєрідна репетиція дорослого життя, адже гра вчить свідомій поведінці на дорозі та серйозному ставленню до керування транспортним засобом.

Досліджуючи Фінляндію як приклад європейської країни, ми виявили, що, відповідно до міжнародних досліджень, фінські школярі показали найвищий рівень знань, при цьому проводячи найменшу кількість часу за навчанням (Освіта в Фінляндії, 2022).

Найголовнішим принципом шкільної освіти тут є рівність усіх перед усіма: батьків перед вчителями, шкіл перед дітьми, дітей один перед одним. Процвітає інклюзивна освіта, а також рівність прав дорослої людини та дитини. Освіта повністю безкоштовна, як і харчування в школах, екскурсії, всі навчальні посібники, канцелярія, література. Для кожної дитини складається індивідуальний план розвитку та навчання, в якому зазначається індивідуальна кількість домашніх завдань, їх складність та критерії оцінювання успішності залежно від здібностей. Приціл освітньої системи сконцентрований на практичності

отриманих знань та на застосуванні їх на практиці, тому контрольних робіт та іспитів у фінських школах немає. Існує лише один іспит з усіх предметів по закінченні школи, але йому приділяється небагато уваги. У школах викладають лише ту інформацію, яка знадобиться дитині в майбутньому в реальному житті.

Отже, аналізуючи якість європейської та української освіти, узагальнити можемо цитатою з доповіді «Проблема загальної середньої освіти України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура»:

Для успішної інтеграції української освіти до європейського і світового освітніх просторів Україна повинна вибудовувати свою освітню політику відповідно до світових тенденцій розвитку освіти і суспільства загалом (Кремень, Ляшенко & Локшина, 2020, с. 10).

Продовжуючи розглядати структурні елементи системи якості освіти, маємо звернути увагу на якість педагогічного персоналу.

В роботі «Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа»» автор зазначав таке:

Ефективність функціонування системи освіти значною мірою залежить від кваліфікованих педагогічних кадрів, а одним із найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання. На особливу увагу заслуговують питання інноваційної діяльності, творчого пошуку навчальних закладів, які готові до впровадження змін (Вітюк, 2017, с. 6).

І.П. Денищук щодо цього зазначала, що

однією з важливих особливостей Нової української школи є дослідницький компонент у системі навчання й науково-методичній діяльності вчителя. Науковцями доведено, що дослідників-педагогів формують у власному колективі. Цьому сприяють методичні об'єднання, предметні асоціації, залучення учителів до розроблення нагальних шкільних проблем, педради тощо. Реалізація нових функцій і професійних ролей у новій українській школі, впровадження нових освітніх технологій

спонукають учителя володіти інформацією щодо власного психічного стану, своїх сильних і слабких сторін, ставлення до своєї професії, тому великого значення у професійному розвитку педагога набувають здатність до рефлексії, формування навичок аналізувати та оцінювати свої сильні й слабкі сторони, прагнення до подальшого самовдосконалення, створення своєї моделі роботи над собою. Процес формування рефлексивних умінь у педагогів веде до розв'язання багатьох кардинально важливих питань, зокрема підготовки до духовно-творчої самореалізації, що проявляється насамперед у відході від шаблонів і стереотипів; вироблення програми вимог до себе, процесу й результатів діяльності; усвідомлення змісту обраної професії; формування зацікавленого, критичного ставлення до різних аспектів власної професії; збагачення професійного досвіду і майстерності; розвитку готовності до інновацій у власній професійній діяльності. Мотивація педагогів до професійного зростання в умовах Нової української школи зумовлена їхніми професійними інтересами, ціннісними орієнтаціями, ідеалами, психологічною готовністю до змін та інновацій (Денишук, 2022, с. 26).

Отже, педагог у сучасному освітньому просторі – це універсальний, компетентний, відповідальний педагогічний фахівець, який є посередником між дітьми, батьками та адміністрацією навчального закладу, а також фасилітатор розвитку та успіху кожної дитини незалежно від її здібностей.

Аналізуючи засоби управління навчальними закладами в Україні, звернемось до результатів дослідження Л.А. Онишук, яка аналізувала реалії та перспективи Нової української школи. Автор зазначає, що успішна реалізація концепції НУШ суб'єктами управління різних рівнів потребує наукового обґрунтування управлінських рішень на основі розрахунку не лише затрат, але й економічних, соціальних та особистісних ефектів із використанням сучасних методик випереджувального експериментування та соціально-економічного й психолого-педагогічного прогнозування. Лише за цієї умови Нова українська школа стане не лише адаптивною, але й інноваційною, прогностичною, критично-креативною, такою, що не лише «йтиме в ногу з часом», але й за всіма показниками її

діяльності випереджатиме загальний соціально-економічний розвиток країни (Онищук, 2018, с. 48).

Отже, порівняно з європейськими стандартами управління навчальними закладами багатьом державним українським школам не вистачає адаптивності та гнучкості у прийнятті рішень та вирішенні глобальних проблем. Однак ці проблеми часто вирішені у приватних закладах середньої освіти завдяки використанню інноваційних підходів та технологій.

До початку повномасштабної війни в Україні працювало понад 15 тис. закладів загальної середньої освіти, близько 2% з них були приватними. Більшість приватних шкіл зосереджена у великих містах, а саме Києві, Одесі, Львові, Харкові та Дніпрі. У багатьох закладах є все необхідне і для інклюзивної освіти, і для дистанційного процесу навчання. Найпоширенішою концепцією розвитку серед приватних шкіл є заклади Монтесорі. Цей підхід прийшов в Україну з Італії у вигляді педагогічної концепції Марії Монтесорі, яка працювала в першій половині ХХ сторіччя. Цей підхід базується на створенні умов для самостійності дитини будь-якого віку, прагненні її до саморозвитку та дослідження світу. Оцінювання в таких школах немає. Ситуація успіху тут розглядається як рушійна сила, яка є мотивацією подальших спроб та досягнень для дитини.

Альтернативою підходу Монтесорі є Вальдорфська педагогіка, яка прийшла в Україну з Німеччини. Викладання тут відбувається без підручників, оцінювання не використовується, дитина навчається у власному темпі. Пріоритетом є виявлення талантів дитини та їх розвиток природним шляхом. Поняття «природне» є ключовим, адже іграшки, навчальні макети використовуються теж лише з природних матеріалів.

Школи з альтернативними педагогічними підходами, наприклад такі, як описані раніше, є приватними навчальними закладами, але мають ліцензії від МОН, тому мають право видавати офіційні документи про повну середню освіту. Існує думка про тенденцію до заміни традиційної освіти альтернативною, бо кількість приватних шкіл з нетрадиційним підходом суттєво збільшується. Однак ціна за навчання у школі, наприклад Монтесорі, виходить за межі бюджету звичайної середньостатистичної сім'ї.

Яке майбутнє чекає на українські школи після завершення війни, ніхто не знає. Однак євроінтеграція відкриває два сучасні шляхи для розвитку середньої освіти. Перший шлях – це досвід дистанційного навчання, який дасть змогу перейти у цифровий світ та навчатись у школі з будь-якої точки планети. Другий шлях – це відновлення матеріальної бази шкіл після руйнації російськими ракетами, що запустить нову еру сучасних класних кімнат та просторих приміщень для навчання, відновлення українських шкіл дасть новий подих освітньому процесу, який буде відбуватись за європейськими стандартами. У будь-якому разі на Україну чекають радикальні зміни та покращення. Українські діти та батьки, будучи вимушеними біженцями у Європі, отримують безцінний досвід навчання за кордоном, що після повернення додому допоможе розвитку та покращенню освітнього процесу в Україні. Варто вказати на те, який цікавий досвід отримують європейці сьогодні, навчаючи українських дітей у своїх школах. Мовний бар'єр та різниця у навчальних планах відчувається і може бути викликом навіть для фахівців, тому можна сказати, що обмін досвідом відбувається у двох напрямках.

Аналізуючи рівень знань випускників як останнього компонента освітньої ланки, звернемось до результатів міжнародного дослідження PISA. У квітні-травні 2018 року майже 6 000 українських 15-річних підлітків із загальноосвітніх закладів та установ професійно-технічної освіти проходили двогодинний тест із читання, математики та природничо-наукових дисциплін і заповнювали анкети. PISA визначає ступінь оволодіння підлітками здатності застосовувати свої знання, вміння, навички у реальних життєвих ситуаціях, а не просто оцінює наявність цих знань. Результати українських учнів/студентів нижчі від середніх країн ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) у всіх трьох галузях. Наша різниця успішності порівняно із середніми значеннями по країнах ОЕСР з читання становить 23 бали, з математики – 39, а з природничо-наукових дисциплін – 22. За даними ОЕСР, 30 балів відповідають одному року навчання у закладі загальної середньої освіти. Отже, українські учні відстають від своїх однолітків у країнах ОЕСР на один навчальний рік у середньому (Україна получила результаты теста качества образования, 2022).

Висновки. Досліджуючи питання євроінтеграції як ресурсу для українського дитинства в контексті освітніх перетворень, ми виявили актуальні аспекти європейських педагогічних концепцій та підходів, які важливо впровадити в українську освітню систему. Навчальні заклади, не тільки приватні, але й державні, перш за все повинні навчити дитину бути самостійною особистістю, яка спроможна аналізувати, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, здатна до саморозвитку та має активну життєву позицію. Система освіти має бути націлена на оволодіння компетенціями, а не заучування фактів. Дуже важливо для кожної дитини мати реальні уявлення про світ та вміти використовувати отримані знання на практиці. Також важливо вирощувати дітей з адекватною самооцінкою, чому може сприяти відсутність публічного розголошення оцінок та результатів. Метою Нової української школи має бути виховання новатора та людини, яка знає свої права. Діти в школах повинні вчитися не тільки слухати, але й брати участь у будь-чому, говорити, брати участь у дебатах, аргументувати свою точку зору, розмірковуючи та пропонуючи нові підходи та погляди, мислити критично. Саме такий освітній ресурс та перспективу для розвитку українського дитинства може забезпечити євроінтеграція. Високі стандарти освіти та контроль за їх дотриманням, фінансування освітніх послуг, підвищення кваліфікації працівників, орієнтація на дитину та її самостійний розвиток – синоніми до поняття «європейська освіта», отже, й нові можливості для українських школярів.

Успіх реалізації будь-яких інноваційних освітніх концепцій залежить насамперед від готовності вчителів до їх реалізації, педагогічної майстерності, гнучкості та орієнтації на успіх кожної дитини. Для вчителів важлива свобода у виборі навчальної програми, підходів до навчального процесу, а також у виборі літератури, підручників. Інноваційні методи навчання, інклюзія у школах, дослідження у сфері освіти – це основні напрями розвитку сучасних українських педагогів. Тільки в таких умовах суспільство й батьки можуть бути впевнені в освітніх послугах, що надаються. Світ змінюється, змінюються потреби, а система освіти повинна пристосовуватися до актуальних запитів, відповідати на виклики сучасності гнучкістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітюк В.В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. № 2. С. 3–6.
2. Ворона П.В. Управління якістю освіти в Україні як один з механізмів реалізації євроінтеграційних прагнень. *Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів* : матеріали науково-практичної конференції, 15 грудня 2016 року / за заг. ред. М.М. Іжі, В.М. Кривцової. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. С. 150–153.
3. Денишук І.П. Особливості професійного розвитку педагога Нової української школи. *Імідж сучасного педагога*. 2022. № 6 (201). С. 24–27.
4. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : монографія / за заг. ред. Ф.Г. Вашука. Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип. 16. Ужгород : ЗакДУ, 2011. 560 с.
5. Каретна О.О. Реформування вищої освіти в Україні в контексті реалізації євроінтеграційного напрямку. *Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів* : матеріали науково-практичної конференції, 15 грудня 2016 року / за заг. ред. М.М. Іжі, В.М. Кривцової. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. С. 164–166.
6. Кремень В.Г., Ляшенко О.І., Локшина О.І. Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура : науково-аналітична доповідь. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2 (2). С. 1–10.
7. Нідерланди потрапили на перше місце рейтингу країн за рівнем добробуту дітей. *Освіторія Медіа*. URL: <https://osvitoria.media/news/yunisef-nazvav-krashhu-krayinu-dlya-zhyttya-ditej> (дата звернення: 06.09.2022).
8. Нова українська школа / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 06.09.2022).
9. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.
10. Онишук Л.А. Нова українська школа: реалії та перспективи. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 1. С. 47–53.
11. Освіта в Фінляндії: повний релакс для психіки школяра і вчителя. *Жіночий консорціум України*. URL: https://wcu-network.org.ua/Zaxist_prav_dtei/news/Osvta_v_Fnljandi_povnij_relaks_dlja_psixki_shkoljara_vchitelja (дата звернення: 06.09.2022).
12. Папіжук В. О. Європейська інтеграція як чинник реформування змісту шкільної освіти у Франції. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. № 31. С. 143–146.
13. Україна получила результаты теста качества образования: в чем мы уступаем Западу. *Сегодня*. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/ukrainapoluchila-rezultaty-testa-kachestva-obrazovaniya-v-chem-my-ustupajem-zapadu-1368772.html> (дата звернення: 06.09.2022).

REFERENCES

1. Vitiuk V.V. (2017) Hotovnist pedahohiv do zmin v umovakh realizatsii Kontseptsii “Nova ukrainska shkola”. [The readiness of teachers to change is in the minds of the implementation of the Concept “New Ukrainian School”]. Lutsk. Pedahohichniy poshuk (Issue 2), (pp. 3–6) [in Ukrainian].

2. Vorona P.V. (2016). Upravlinnia yakistiu osvity v Ukraini yak odyn z mekhanizmv realizatsii yevrointehratsiinykh prahnen. [Management of the quality of education in Ukraine as one of the mechanisms for realizing European integration aspirations.]. *Yevropeys'ka intehratsiya v konteksti svitovykh hlobalizatsiynykh protsesiv: materialy nauk.-prakt. konf. – European integration in the context of world globalization processes: scientific and practical materials. conf., December 15, 2016*. Odessa, ORIDU NADU, (pp. 150–153) [in Ukrainian].

3. Denyshchuk, I.P. (2022). Osoblyvosti profesiinoho rozvytku pedahoha Novoi ukrainskoi shkoly [Peculiarities of the professional development of the teacher of the New Ukrainian School]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – The image of a modern teacher* (Issue 6), (pp. 24–27) [in Ukrainian].

4. Intehratsiia v yevropeyskii osvittii prostir: zdobutky, problemy, perspektyvy: Monohrafiia (2011). [Integration into the European educational space: achievements, problems, prospects: Monograph]. F.H. Vashchuk et al. (Eds.) Seriiia “Ievrointehratsiia: ukrainskyi vymir” – Series “European integration: Ukrainian dimension” (Issue 16). Uzhhorod: ZakDU [in Ukrainian].

5. Karetna O.O. (2016). Reformuvannia vyshchoi osvity v Ukraini v konteksti realizatsii yevrointehratsiinoho napriamku [Reforming higher education in Ukraine in the context of implementation of the European integration direction]. *Yevropeiska intehratsiia v konteksti svitovykh hlobalizatsiynykh protsesiv: materialy nauk.-prakt. konf. – European integration in the context of world globalization processes: scientific and practical materials. conf. / M.M. Izha, V.M. Kryvtsova et al. (eds.) Odesa: ORIDU NADU. (pp. 164–166) [in Ukrainian].*

6. Kremen, V.H., Liashenko, O.I., Lokshyna, O.I. (2020). Zahalna serednia osvita Ukrainy v konteksti osvity krain Yevropy: tryvalist i struktura: naukovu-analitychna dopovid NAPN Ukrainy. <https://doi.org/10.37472/2707–305X2020–2–2–14–1>.

7. Niderlandy potrapyly na pershe mistse reitynhu krain za rivnem dobrobutu ditei [The Netherlands took first place in the ranking of countries in terms of the level of children’s well-being]. *Osvitoriiia Media*. Retrieved September 6, 2022 from <https://osvitoria.media/news/yunisef-nazvav-krashhukrayinu-dlya-zhyttya-ditej> [in Ukrainian].

8. Nova ukrainska shkola [New Ukrainian School]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. Retrieved September 6, 2022 from <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> [in Ukrainian].

9. Nova ukrainska shkola: osnovy Standartu osvity (2016). [The new Ukrainian school: the basics of the Standard of Education]. Lviv [in Ukrainian].

10. Onyshchuk, L.A. (2018). Nova Ukrainska Shkola: realii ta perspektyvy [New Ukrainian School: realities and prospects]. Kyiv. *Ukrainskyi Pedagogichnyi zhurnal*. (Issue 1), (pp. 47–53) [in Ukrainian].

11. Osvita v Finliandii: povnyi relaks dlia psykhyky shkoliara i vchytelia [Education in Finland: complete relaxation for the psyche of the student and teacher]. *Zhinochyi konsortsium Ukrainy*. Retrieved September 6, 2022 from https://wcu-network.org.ua/Zaxist_prav_dtei/news/Osvta_v_Fnljandi_povnij_relaks_dlja_psixki_shkoljara_vchitelja [in Ukrainian].

12. Papizhuk, V.O. (2007). Yevropeiska intehratsiia yak chynnyk reformuvannia zmistu shkilnoi osvity u Frantsii. [European integration as a factor in reforming the content of school education in France]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University* (Issue 31), (pp. 143–146) [in Ukrainian].

13. Ukrayna poluchyla rezultaty testa kachestva obrazovaniya: v chem my ustupaem Zapadu. [Ukraine received the results of the education quality test: what are we inferior to the West in?]. *Sehodnia*. Retrieved September 6, 2022 from <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/ukraina-poluchila-rezultaty-testa-kachestva-obrazovaniya-v-chem-my-ustupaem-zapadu-1368772.html> [in Russian].